

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

Son 9 Jild 4

2024

SCIENCEPROBLEMS.UZ

**ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ
ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ**

№ 9 (4) - 2024

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2024

БОШ МУҲАРРИР:

Исанова Феруза Тулқиновна

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Абдор – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

Турсунов Равшан Нормуратович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Холикулов Ахмаджон Боймаҳамматович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Габриэльян Софья Ивановна – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Миллий Университети.

Саидов Сарвар Атабулло ўғли – катта илмий ходим, Имом Термизий халқаро илмий-тадқиқот маркази, илмий тадқиқотлар бўлими.

08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Насирходжаева Дилафруз Сабитхановна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Остонокулов Азамат Абдукаримович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент молия институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Хожаев Азизхон Саидалоҳонович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Фарғона политехника институти

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакарров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликков Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Саидова Камола Усканбаевна – фалсафа фанлари доктори, “Tashkent International University of Education” халқаро университети;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Ўроқова Ойсулов Жамолиддиновна – фалсафа фанлари доктори, доцент, Андижон давлат тиббиёт институти, Ижтимоий-гуманитар фанлар кафедраси мудири;

Носирходжаева Гулнора Абдукаҳхаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Турдиев Бехруз Собирович – фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Бухоро давлат университети.

10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилевич – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳасанов Шавкат Аҳадович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Бахронова Дилрабо Келдиёровна – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Мирсанов Ғайбулло Қулмуродович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАР:

Аҳмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуротовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат ҳавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Эргашев Икром Абдурасулович – юридик фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Утемуратов Махмут Ажимуратович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳакимов Комил Бахтиярович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Юсупов Сардорбек Баходирович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Актамович – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби;

Жўраев Шерзод Юлдашевич – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Бабаджанов Атабек Давронбекович – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Раҳматов Элёр Жумабоевич – юридик фанлар номзоди, Тошкент давлат юридик университети;

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Ҳашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Каюмова Насиба Ашуровна – педагогика фанлари доктори, профессор, Қарши давлат университети;

Тайланова Шохид Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент;

Жуманиёзова Муҳайё Тожиевна – педагогика фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Ибрахимов Санжар Урунбаевич – педагогика фанлари доктори, Иқтисодиёт ва педагогика университети;

Жавлиева Шахноза Баходировна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети;

Бобомуротова Латофат Элмуродовна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети.

19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Василя Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбахор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психологияси кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Шамшетова Анжим Караматдиновна – психология фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарканд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодира Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сеитов Азамат Пўлатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

Содиқова Шоҳида Мархабобовна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси.

23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атакулович – сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхатига киритилган.

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари” электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

<i>Xaynazarov Baxromjon Baxtiyorovich</i> RIVOJLANGAN O'RTA ASRLARDA PIRENEY YARIM OROLIDAGI KORTESLARNING JAMIYAT HAYOTIDAGI O'RNI	10-14
<i>Azizbek Xolliyev</i> XIX ASR OXIRI – XX ASR BOSHLARIDA ROSSIYA TOG'-KON SANOATIDA BRITANIYA SARMOYASINING TUTGAN O'RNI	15-20
<i>Mahkamov Abdiqayum Mahkamovich</i> SUDYALAR OLIY KENGASHINING SUDYALAR KORPUSINI SHAKLLANTIRISHDA TUTGAN O'RNI (TARIXIY TAHLIL)	21-25
<i>Eshimov Shaxridin Xujayorovich</i> SUD – HUQUQ TIZIMIDAGI TARG'IBOTCHILIK FAOLIYATI VA MA'NAVIY – MA'RIFIY ISHLAR (QASHQADARYO VILOYATI MISOLIDA)	26-31
<i>Намазова Умида Нормурадовна</i> ИЛК ЎРТА АСРЛАР СУҒДДА НИКОҲ: ШАКЛЛАНИШИ, ТАРИХИЙ ИЛДИЗЛАРИ ВА ХУСУСИЯТЛАРИ	32-41
<i>Самадов Искандар Исмамович</i> ХОРАЗМ ХАЛҚ СОВЕТ РЕСПУБЛИКАСИ (ХХСР)ДА ЕР-СУВ МАСАЛАСИ	42-48
<i>Rustamova Madina Musoqulovna</i> SAMARQAND VILOYATI XOTIN-QIZLARNING ILM-FAN, TA'LIM VA INNOVATSIYALARGA QO'SHGAN HISSASI	49-56
<i>Jiyanbekova Sharofat Abdikaharovna</i> SOVET DAVRIDA KITOB TAQIQLARIGA NISBATAN O'ZIGA XOS SENZURA AMALIYOTLARI...	57-64
<i>Tursunov Javlonbek Akrom o'g'li</i> MUQADDAS QADAMJOLAR. SAMARQAND SHAHRINING TARIXIY TOPONOMIYASINING MUHIM TARKIBIY QISMI	65-68

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>Tolipova Baxtigul</i> MAMLAKAT OZIQ-OVQAT SANOATIGA YO'NALTIRILGAN INVESTISIYALARNING EKONOMETRIK TAHLILI	69-77
<i>Mamanazarov Abdusamat Abdusaitovich</i> O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA PUL-KREDIT SIYOSATI KO'RSATKICHLARI TAHLILI	78-83
<i>Амбарцумян Анастас Алексеевич, Хасанова Руфина Раисовна</i> ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ГЕНДЕРНОГО РАВЕНСТВА В УЗБЕКИСТАНЕ	84-96
<i>Meliyeva Nargiza Eshboyevna</i> INSON RESURLARINI BOSHQARISHDA RIVOJLANGAN DAVLATLARING TAJRIBASI	97-104

<i>Исраилов Рустам Ибрагимович</i> КИЧИК БИЗНЕС ВА ХУСУСИЙ ТАДБИРКОРЛИКНИ РИВОЖЛАНТИРИШ МАСАЛАЛАРИ	105-109
<i>Jumaniyazov Inomjon To'raevich</i> APPLICATION OF ESG PRINCIPLES IN THE ACTIVITIES OF SOVEREIGN INVESTMENT FUNDS	110-120
<i>Amonov Navro'zxon Saloxiddin o'g'li</i> MINTAQAVIY MEHNAT BOZORIDAGI ISHCHI KUCHIGA TALAB VA TAKLIFNI ISTIQBOLLASHTIRISH YO'LLARI	121-129
<i>Mirxamidova Zahinabonu Mirxamid qizi</i> ROBOTLASHTIRISH DAVRIDA MEHNAT BOZORINING O'ZGARISHI: TO'RTINCHI SANOAT INQILOBI MUAMMOLARI VA ISTIQBOLLARI.....	130-138
<i>Kalbayev Muratbay Aytbaevich</i> AYLANMA MABLAG'LARNI TAHLIL QILISH METODOLOGIYASI	139-144
09.00.00 – FALSAFA FANLARI	
<i>Ernazarova Yorqinoy Ollaberganovna</i> RIVOJLANGAN DAVLATLARDA KADRLAR XIZMATINI TASHKIL ETISH: ODOB-AXLOQ QOIDALARI VA KASBIY MADANIYAT TALABLARIGA RIOYA ETILISHINI TA'MINLASH MEXANIZMLARI	145-155
<i>Ahrorova Shahlo O'rinboyevna</i> GLOBALASHUV SHAROITIDA MILLIY QADRIYATLARNING TAKOMILLASHUVI JARAYONI	156-161
<i>Рахманов Баҳодир</i> АЛИШЕР НАВОЙИ КОМИЛ ИНСОН КОНСЕПСИЯСИДА СИНЕРГЕТИК ҲОЯЛАР ИНЪИКОСИ	162-170
<i>Нуралиева Насиба Ахмадқуловна</i> ЖАДИД МУТАФАККИРЛАРИ ИЖОДИДА ТАРБИЯГА ОИД ҚАРАШЛАРНИНГ ФАЛСАФИЙ ТАҲЛИЛИ	171-176
10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI	
<i>Fayzulloev Otabek Muhammadovich</i> KATTALAR FOLKLORINING TARKIBIY QISMI – BOLALAR FOLKLORI HAQIDA.....	177-184
<i>Тоқимбетова Гулбахор Абатбаевна</i> ЎЗБЕК-ҚОРАҚАЛПОҚ АДАБИЁТШУНОСЛИГИДА ИРФОНИЙ ОБРАЗЛАР	185-190
<i>Yusupova Sadokat Alijon qizi</i> “BOBURNOMA”NING YAPONIYADA O'RGANILISHI	191-197
<i>Xudoyberdiyeva Gulmira Allaberdi qizi</i> JAHON TILSHUNOSLIGIDA POLISEMIYA HODISASIGA LINGVISTIK YONDASHUV (RUS VA INGLIZ TILSHUNOSLIGI MISOLIDA)	198-201
<i>Tangriyev Valisher Azamovich</i> SOMATIK IFODALAR ORQALI BERILGAN PARALINGVISTIK VOSITALARNING QIYOSIY TADQIQI: “ANOR” HIKOYASI MISOLIDA	202-206

Abulova Zilola Azimovna

INGLIZ AFORIZMLARINING TARKIBIDA BIR JUMLA HAMDA QO'SHMA GAPLAR BILAN
IFODALANGAN AFORIZMLAR XUSUSIYATLARI 207-201

Qurbonova Dilnoza Olimovna

TYPES AND FUNCTIONS OF ADVERTISEMENT IN ENGLISH AND UZBEK..... 210-216

Quljanova To'lg'anoy Shodiyor qizi

ASQAR MAHKAM IJODIDA BUVI OBRAZINING O'ZIGA XOSLIGI 217-221

Babajanova Aziza Rustamovna

ABDULLA ORIPOV SHE'RIYATIDA BAHOR MAVZUSINING BADIY TALQINI 222-227

Khursanova Laylo Bakhtiyarovna

REPRESENTATION OF THE CONCEPT OF "PATIENCE" IN SPECIAL ENGLISH
DICTIONARIES 228-232

Diyorova Mohlaroyim Xamza qizi

O'ZBEK TILSHUNOSLIGIDA SIFAT SO'Z TURKUMI TADQIQI 233-238

Samadova Visola Baxtiyor qizi

INGLIZ, O'ZBEK VA RUS TILLARIDA ANTONIM KOMPONENTLI FE'L FRAZEOLGIK
BIRLIKRLARNING LEKSIK-SEMANTIK XUSUSIYATLARI 239-242

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

Tўлаганова Гулчехра Захитовна, Гофурова Дилафруз Мурод қизи

AЁЛЛАР ТОМОНИДАН СОДИР ЭТИЛГАН ЖИНОЯТЛАРНИ ТЕРГОВ ҚИЛИШНИ
РЕЖАЛАШТИРИШ, ЮЗАГА КЕЛАДИГАН ТЕРГОВ ВАЗИЯТЛАРИ ВА ВЕРСИЯЛАРНИ
ИЛГАРИ СУРИШНИНГ ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ 243-252

Tosheva Maftuna Anvar qizi

INSON A'ZOLARI VA TO'QIMALARINING TRANSPLANTATSIYASI BILAN
BOG'LIQ JINOYATLAR 253-262

Ikramov Sherzod Raximdjaniyovich

VOYAGA YETMAGAN SHAXSLARNI MODDIY TA'MINLASHDAN BO'YIN TOVLASHNING O'ZIGA
XOS XUSUSIYATLARI 263-266

13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI

Tohirova Mohigul Umir qizi

KO'RISHDA NUQSONI BOR SHAXSLARNING IJTIMOY UMIDSIZLIK DARAJASINI PSIXOLOGIK
O'RGANISH. (L.I.VASSERMANNING "IJTIMOY FRUSTRATSIYA (UMIDSIZLIK) DARAJASINI
DIAGNOSTIKA QILISH METODOLOGIYASI" ASOSIDA) 267-274

Nasriddinov Dadaxon Komiljonovich

OLY HARBIY TA'LIMDA FIZIKA O'QITISH SAMARADORLIGINI MOBIL ILOVALAR VA
ROBOTOTEXNIKA ELEMENTLARI ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH YUZASIDAN OLIB
BORILGAN PEDAGOGIK TAJRIBASINOV ISHLARI VA ULARNING NATIJALARI 275-281

Xojaniyazova Inkar Jumanazarovna

BOSHLANG'ICH TA'LIM SIFATINI OSHIRISHDA DIDAKTIK MATERIALLARDAN FOYDALANISH
IMKONIYATLARINI KENGAYTIRISH MASALALARI 282-292

Ashurova Marhabo Sayfulloyevna

BUXORO JADIDLARI VA YANGI USUL MAKTABLARIDA O'QITISH IMKONIYATLARI 293-301

<i>Алимова Нигора Исраиловна</i> ОСОБЕННОСТИ СИСТЕМНОГО ПОДХОДА В ОБРАЗОВАНИИ И ВОСПИТАНИИ ДЕТЕЙ, НАХОДЯЩИХСЯ НА ДЛИТЕЛЬНОМ ЛЕЧЕНИИ	302-308
<i>Matajonova Gulnoza Karimovna</i> IJTIMOIY FANLARNI TEXNIKA YO'NALISHI TALABALARIGA O'QITISHNING DOLZARB MUAMMOLARI	309-313
<i>Axmadjanova Madina Maxmudjon qizi</i> GRAMMATIK MINIMUM VA UNI O'QITISH METODLARI	314-319
<i>Norboyev Zafar Abdumuminovich</i> OLIIY TA'LIM MUASSASALARIDA CEFR ME'ZONLARI ASOSIDA YANGI AVLOD DARSLIKLARINI YARATISH TEXNOLOGIYALARI	320-323
<i>Axmedova Zuxraxon Tulyanbayevna</i> QO'L TO'PI O'YININING JISMONIY JIHATDAN O'QUVCHILARNING O'QISHNI TUSHUNISHLARIGA TA'SIRI	324-329
<i>Юсупова Заррина Курбоновна</i> УНИКАЛЬНЫЕ АСПЕКТЫ ДИСТАНЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯ И ВЫЗОВЫ В РАЗВИТИИ ЦИФРОВОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ	330-334
<i>Ravshanova Xafiza Komilovna</i> МАКТАБГАЧА ТА'LIM TASHKILOTI TARBIYACHILARIDA TANQIDIY FIKRLASH KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISHNING ILMIY ASOSLARI	335-340
<i>Nurbayeva Xolniso Uralovna</i> GENDER STREOTIPLAR GENDER MADANIYATNING TARKIBIY QISMI SIFATIDA	341-345
<i>Samatova Shohsanam Xolmuhammad qizi</i> BO'LAJAK O'QITUVCHILARNING TIZIMLI FIKRLASHINI RIVOJLANTIRISH MUHIM PEDAGOGIK MUAMMO SIFATIDA	346-351
<i>Mustayeva Guliston Bo'riboyevna</i> TIBBIY TA'LIMDA AKS ETTIRISH AMALIYOTINING AHAMIYATI: UZLUKSIZ KASBIY RIVOJLANISHGA KO'MAKLASHISH	348-356
<i>Ahmedbekova Maxpuzaxon</i> TASVIRIY SAN'AT DARSLARIDA O'QUVCHILAR BILIMINI OSHIRISHNING PEDAGOGIK VA INNOVATSION JIHLTLARI	357-362
<i>Utkirov Abbos Meyliyevich</i> ARTIFICIAL INTELLIGENCE IMPACT ON HIGHER EDUCATION QUALITY AND EFFICIENCY	363-388
<i>Xodiyeva Gulhayo Hasan qizi</i> BOSHLANGICH SINIF O'QUVCHILARIDA MATEMATIKA FANI ORQALI TANQIDIY-TAHLILIIY HAMDA MA'LUMOTLARNI TAHLIL QILISH KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISH USULLARI.....	389-393
<i>Maxliyo Qalandarova</i> UMUMTA'LIM MAKTEBLARIDA MATEMATIKA DARSLARIDA O'QUVCILARNING MOLIIYAVIIY SAVODXONLIGINI RIVOJLANTIRISH SHAKLLARI VA USULLARI.....	394-399

Received: 30 August 2024
Accepted: 5 September 2024
Published: 15 September 2024

Article / Original Paper

PROBLEMS OF DEVELOPMENT OF SMALL BUSINESS AND PRIVATE ENTREPRENEURSHIP

Israilov Rustam Ibrahimovich

Associate Professor of the "Accounting and Auditing" Department of the Namangan Institute of Engineering Technology

Abstract. The current stage of national state formation is characterized by democratization and improvement of the national legal system. In such conditions, special attention is paid to the formation of the legal base of Uzbekistan, taking into account the experience of the world communities. This article highlights the difference between the concepts of business and enterprise, legislative and regulatory framework reforms aimed at their development, and the possibilities of integrating small business and private entrepreneurship into economic growth and the national economy into the global economy.

Keywords: small business and private entrepreneurship, enterprise, economic growth, innovation, economic integration.

КИЧИК БИЗНЕС ВА ХУСУСИЙ ТАДБИРКОРЛИКНИ РИВОЖЛАНТИРИШ МАСАЛАЛАРИ

Исраилов Рустам Ибрагимович

Наманган муҳандислик технология институти "Бухгалтерия хисоби ва аудит" кафедраси доценти

Аннотация. Миллий давлат шаклланишининг ҳозирги босқичи миллий ҳуқуқ тизимини демократлаштириш ва такомиллаштириш билан тавсифланади. Бундай шароитда жаҳон ҳамжамиятлари тажрибасини ҳисобга олган ҳолда Ўзбекистоннинг қонунчилик базасини шакллантиришга алоҳида эътибор қаратилмоқда. Ушбу мақолада бизнес ва корхона тушунчалари ўртасидаги фарқ, уларни ривожлантиришга йўналтирилган қонунчилик ва меъёрий-ҳуқуқий база ислохотлари, ҳамда кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни иқтисодий ўсишга ва миллий иқтисодиётни жаҳон иқтисодиётига интеграцияси имкониятлари ёритиб берилган.

Калит сўзлар: кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик, корхона, иқтисодий ўсиш, инновация, иқтисодий интеграция.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V4I9Y2024N13>

Кириш. Ўзбекистонда бошланган конституциявий ислохотнинг асосий вектори миллий ҳокимиятни марказсизлаштиришни таъминлашдан иборат бўлиб, у бугунги кунда ижтимоий муносабатларни ўзгартиришнинг асосий воситаси бўлиб хизмат қилади ва ҳокимият, бошқарув воситалари ва ҳар бир фуқарога хизмат кўрсатишнинг максимал ёндашуви билан тавсифланади.

Ўзбекистон ички ва ташқи муҳитнинг бундай ноқулай шароитларида нафақат қисман ўзгартириш ва индивидуал ислохотларни амалга оширишга, балки иқтисодиёт ва жамиятда муҳим туб ўзгаришларни амалга оширишга муҳтожлиги аён бўлади. Жаҳон тажрибаси ва тадбиркорлик амалиёти шуни кўрсатадики, бозор иқтисодиётининг энг муҳим хусусияти йирик ва кичик корхоналарнинг мавжудлиги ва ўзаро таъсири ҳамда уларнинг оптимал нисбати ҳисобланади.

Бу ҳўжалик юритувчи субъектлар ичида бозорнинг энг динамик элементи кичик ишлаб чиқариш негизида шаклланадиган, иқтисодий ривожланиш суръатларини белгилаб берувчи, бозор танлаш эркинлиги билан ажралиб турадиган кичик бизнесдир. Бу бозорни кундалик талабдаги истеъмол товарлари ва хизматлари билан тўлдириш, инновацияларни жорий этиш, қўшимча иш ўринлари яратиш, ишлаб чиқаришни техник қайта қуроллантиришни тез ва осон амалга оширишда муҳим аҳамият касб этмоқда.

Ўзбекистоннинг иқтисодий ривожланишининг замонавий тенденциялари хусусий секторни фаолиятини бошқариш ва ривожлантириш учун шарт-шароитларни мамлакат миллий иқтисодиёти ўсишини тезлаштириш, ижтимоий барқарорликни таъминлаш, аҳоли бандлигини ошириш ва инновацияларнинг муҳим омили сифатида ўзгартириш зарурлигини тақозо этмоқда.

Ўзбекистон миллий иқтисодиётининг ўзига хос хусусиятларини, хусусан, қонунчилик ва меъёрий-ҳуқуқий базани, солиқ, пенсия, ижтимоий ислохотларни, жамиятни ахборотлаштириш ва рақамлаштиришни доимий равишда такомиллаштириш жараёнларини ва глобал инқироз ҳодисалари билан боғлиқ муаммоларни ҳисобга олган ҳолда, биз бунини ҳисобга оламиз.

Миллий иқтисодиётни таркибий ўзгартириш, қайта ташкил этиш, рақамлаштириш, инфратузилмани қайта қуриш воситалари билан иқтисодиётни сифат жиҳатидан ўзгартириш жараёни сифатида тушунишни таклиф қилиш мақсадга мувофиқдир. Миллий иқтисодиётнинг ривожланган ва ривожланаётган мамлакатлар иқтисодиётига интеграция жараёнлари ва уларнинг ноаниқлик хавфига мослашиш зарурати, бунинг оқибати миллий иқтисодиётнинг янги моделини яратиш бўлиб, унинг объектив зарурати асосий омил билан белгиланади.

Технологиялар ва инновацион сиёсат соҳасидаги ютуқлар мамлакатлар миллий иқтисодиётини яхшилашга, жаҳон бозорлари ва билим тармоқларига нисбатан арзон нархларда очиқ кириш имконини беради.

Бу кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни ривожлантириш учун янги имкониятлар яратади, маҳсулот, хизматлар, ишлаб чиқариш жараёнларидаги инновациялар ҳисобига уларнинг маҳаллий ва жаҳон бозорларида рақобатбардошлигини оширишга ёрдам беради; – трансчегаравий ўзаро иқтисодий интеграция ва миллий иқтисодиётни жаҳон бозорига жалб этиш жараёнида жамиятлар ва ҳукуматларнинг ўзаро ҳамкорлигини такомиллаштиришга ёрдам берадиган глобаллашув.

Илмий доираларда жараён (фойда олишга қаратилган фаолият) ёки ташкилот (фирма, компания, корхона) сифатида қараладиган “бизнес” тушунчаси кенг тарқалган. Яъни, “корхона” ва “бизнес” (ташкилот сифатида) тушунчалари ўртасидаги фарқнинг таърифи қуйидагиларга тўғри келади: корхона - бу фақат юридик шахсларнинг

фаолияти, бизнес эса жисмоний ва юридик шахслар томонидан амалга оширилиши мумкин.

Бошқа томондан, умумий нарсаси шундаки, бизнеснинг ҳам, тадбиркорликнинг ҳам мақсади фойда олишдир, бу терминологик жиҳатдан тегишли тушунчаларнинг яқинлигини белгилайди. Юқоридагиларни инобатга олган ҳолда, “кичик тадбиркорлик”, “кичик бизнес”, “хусусий тадбиркорлик субъектлари”, “кичик тадбиркорлик” тушунчаларида бир хил ва нимаси фарқли деган саволга жавоб бериш мақсадида умумий ва фарқловчи хусусиятларни аниқлашга ёрдам берадиган “корхона”, “бизнес”, “тадбиркорлик субъектлари”, “тадбиркорлик” тушунчаларининг қиёсий тавсифлари матрицаси 1.2.1-жадвалда акс эттирилган.

Тадбиркорлик субъектлари ўз фаолиятини асосан хусусий мулкка асосланган ҳолда олиб борадилар ва шунинг учун унинг афзалликларини тўлиқ рўёбга чиқариш ҳисобига ўз-ўзини ривожлантириш учун катта ички потенциал имкониятларга эга. Кичик ва йирик корхона ўртасидаги туб фарқлар фаолият кўламида ётади - каттароқ ишлаб чиқариш ҳажми каттароқ фаолият кўламини англатади, катта ишлаб чиқариш қувватларини талаб қилади.

Йирик корхонанинг фаолият тизими мураккаб тузилган ва кўп иерархик бўлса, кичик бизнес субъектларида эса бу анча соддалаштирилган. Шу билан бирга, ҳаёт циклининг барча босқичларидан ўтиш кичик ва йирик корхоналар учун характерлидир ва умумийдир. Шундай қилиб, 1980-йилларнинг охирида чет эллик муаллифлар корхонанинг омон қолишидан то корхонанинг кенгайиши ёки тугатилишигача бўлган ўсишини кўриб чиқишни бошладилар, инсоннинг ҳаёт айланишига ўхшатишди: Greiner L.E. (1972) “Эволюция ва инқилоб ташкилотлар ўсиб бориши сари ((Evolution and revolution as organizations grow)”[1], Adizes, Ichak (1988) “Корхона ҳаётий цикли ((Enterprise Life Cycle)”[2] ва Arie de Gues’ (1996) “Тирик компания (The Living Company)” [3]. Ушбу тадқиқотлар ҳаёт цикли назариясининг ривожланишининг бошланиши бўлди, унга кўра тадбиркорлик субъектлари туғилишдан ўсиш, “қариш” ва “ўлим”гача ўзларининг “ҳаёти” дан ўтадилар.

1.2.1-жадвал

**“Корхона”, “бизнес”, “тадбиркорлик субъектлари”, “тадбиркорлик”
тушунчаларининг қиёсий тавсифлари матрицаси¹**

Фаолият тури	ХУСУСИЯТИ					
	Жисмон ий шахслар нинг фаолият и	Юридик шахсларн инг фаолияти	Мақса д - фойда олиш	Мақсад - нотижо рат фаолия т	Жараён нуқтаи назарида н талқин қилиш имконият и	Мавзу нуқтаи назарида н талқин қилиш имконият и
Корхона	-	+	+	+	-	+
Тадбиркорл ик	+	+	+	-	+	+

¹ Муаллиф ишланмаси

Бизнес	+	+	+	-	+	+
Тадбиркорлик субъекти	+	+	+	-	-	+

Кенг маънода тадбиркорликнинг ҳаётий цикли деганда: тадбиркорлик субъекти ўз ҳаётий фаолияти давомида вужудга келгандан то тугатилгунга қадар ўтадиган босқичлар мажмуи тушунилади [4]; корхона ташкил этилганидан то унинг мавжудлигининг табиий тугаши ёки янги асосда тикланишигача бўлган умумий вақт даври [5]; компания эволюциясининг маълум бир оралиғида ривожланишнинг тўлиқ доирасини яратадиган босқичлар тўплами.

Ҳаётий цикл концепциясига кўра, ташкилотнинг ҳаётий жараёнида бир нечта мантикий кетма-кет босқичларни ажратиш мумкин, улар этарли даражада конвенция билан иккита асосий босқичга бирлаштирилиши мумкин: ўсиш босқичи ва қариш босқичи. Ҳозирги вақтда ҳаёт айланиш босқичлари ҳақида кўплаб қарашлар мавжуд, аммо барча тадқиқотларнинг асосини юқорида қайд этилган илмий ишлар ташкил этади. В. С. Домбровскийнинг фикрига кўра, ҳаёт циклининг босқичларини билиш кичик бизнес ривожланишини юқори эҳтимоллик билан башорат қилиш, шунингдек, хавф даражаси ортиб бораётган ривожланишнинг муҳим нуқталарини аниқлаш имконини беради [6].

Шу билан бирга, ўзгарувчан иқтисодий жараёнларнинг ноаниқлиги шароитида кичик бизнес учун ҳаёт цикли концепциясини қўллаш алоҳида аҳамиятга эга, чунки бу ҳеч бўлмаганда иқтисодий барқарорликни келтириб чиқарадиган омилларнинг таъсирини қисман башорат қилиш ва тенглаштириш имконини беради. муҳит. Шундай қилиб, Л. О. Лигоненко тадбиркорликнинг ўсиш, ривожланишнинг секинлашуви, инқирози, ҳаёт айланишининг тикланиш босқичларини ажратиб кўрсатади [7]; В. С. Домбровский ва О. Л. Пластун туғилиш, ўсиш, барқарорлик ва пасайиш босқичларини ўрганадилар [8]; О. И. Матюшенко ҳаёт сиклининг босқичларини бошланғич, ўсиш, барқарорлик ва пасайиш босқичларига ажратади [9]; Н. С. Краснокуцканинг таъкидлашича, корхоналар яратилиш, ўсиш, барқарорлашув (этуклик) ва тикланиш ёки пасайиш босқичларидан ўтади [10].

Умуман олганда, муаллифларнинг илмий позицияларини умумлаштирганда, тадбиркорлик субъектлари ҳаётий циклининг тўртта асосий босқичи аниқ кўрсатилган: яратилиш, ўсиш, барқарорлик ва тикланиш ёки пасайиш.

Шуни таъкидлаш керакки, кичик бизнес учун ривожланишдаги ижобий ўзгаришларга боғлиқ бўлган охириги босқич ўзига хос хусусиятга эга - тадбиркорлик субъектлари фаолият ҳажмини ошириш имкониятига эга (кейин тикланиш ҳажмининг ўзгаришидан иборат бўлади). кичикдан ўртагача) ёки яхшиланган ишлаш кўрсаткичларига эга бўлган ҳолда, барқарорлаштиришнинг олдинги босқичига қайтинг Албатта, пасайиш босқичи ҳар қандай хўжалик юритувчи субъектнинг мақсади эмас, лекин баъзида у (банкротлик ва тугатиш тўғрисида эълон қилиш) муқаррар. Биз В.С. Домбровскийнинг илмий позициясини қўллаб-қувватлаймиз, чунки кичик бизнеснинг барча субъектлари доимий равишда кенгайиш ва ўсиш имконияти ва / ёки истагига эга эмас.

Агар хўжалик юритувчи субъектлар иқтисодиётнинг энг янги (тезкор ривожланаётган) тармоқларида ишласа, бу эрда инновацияларни жорий этиш даромадларни сезиларли даражада ошириш имкониятини беради, у ҳолда тадбиркорлик субъектлари кейинчалик ўрта ёки катта ҳажмдаги операциялар кўламини ошириш истиқболига эга.

Кичик бизнес корхоналари, қоида тариқасида, юқори ҳаракатчанликка, бошқарувнинг оқилона шаклларига эга, ишлаб чиқилган узоқ муддатли ишлаб чиқариш дастури билан боғлиқ эмас, кўп сонли ходимлар томонидан юкланмайди ва мулкдор-тадбиркорларнинг янги ижтимоий қатламини шакллантиради. Ўзбекистоннинг амалдаги сиёсати асосан хомашё, маҳсулотлар, меҳнат ресурслари, асосан интеллектуал экспортга қаратилган бўлиб, бу давлат учун умуман қулай ва оқилона эмас. Бу ўткир иқтисодий муаммони иқтисодиётдаги салбий жараёнларни бартараф этиш ва жамиятнинг барқарор ижобий ривожланишини таъминлашда етакчи куч, хорижда тадбиркорликни ривожлантиришнинг қудратли элементи бўлган кичик бизнес айнан шу тарзда енгиллаштириши мумкин.

Хулоса. Кичик бизнес иқтисодий ривожланишнинг динамик омили бўлиб, бозорни товар ва хизматлар билан тўлдиришда, иш ўринларини яратишда ва инновацияларни жорий этишда муҳим роль ўйнайди. Хусусий секторнинг фаолиятини такомиллаштириш ва инновациялар жорий этиш замонавий иқтисодий тенденцияларга мос келади. Ўзбекистоннинг миллий иқтисодиётини ривожлантириш учун технологиялар ва инновациялардан фойдаланиш зарур. Бу кичик бизнеснинг рақобатбардошлигини оширади ва глобаллашув шароитида жаҳон бозорида ўз ўрнини мустаҳкамлайди. Тадбиркорлик субъектларининг ҳаётий циклининг турли босқичларини тушуниш, уларнинг фаолиятини самарали бошқариш ва иқтисодий муаммоларни енгиллаштириш ёрдам беради.

Адабиётлар/Литература/References:

1. Greiner L.E. Evolution and revolution as organizations grow. Harvard Business Review. 1972. №50. Vol. 4. P. 37-46.
2. Arie de Gues'. The Living Company. Harvard Business Review. 1996.: <https://hbr.org/1997/03/the-living-company>
3. Adizes, Ichak. Organizational Passages: Diagnosing and Treating Life Cycle Problems of Organizations. Organizational Dynamics, 1979.: <http://adizes.com/lifecycle/>
4. Курников Д. С., Петров С. А. Использование нейронных сетей в экономике. Juvenis scientia. 2017. № 6. С.10-12.
5. Беломестный О. М. Механизм кредитования малого бизнеса: дис. канд. эконом. наук: 08.00.08. Сумы, 2012. 194 с.
6. Домбровский В. С., Пластун О. Л. Фаза жизненного цикла предприятия как важный источник информации при предупреждении кризисов URL: www.rusnauka.com/7_NND_2009/Economics/42556
7. Лигоненко Л. О. Корхонани инқирозга қарши бошқариш: назарий ва услубий тамойиллар ва амалий воситалар.: КНЕУ, 2001, 580 б
8. www.rusnauka.com/7_NND_2009/Economics/42556
9. Матюшенко О.И. Корхонанинг ҳаёт айланиши: моҳияти, моделлари, рейтинг. Иқтисодиёт муаммолари. № 4. 2010. Б. 83-91.
10. Краснокутска Н.С. Савдо корхонасининг ҳаётий тсиқлининг турли босқичларида унинг салоҳиятини шакллантириш ва ривожлантиришнинг устувор йўналишлари. Иқтисодиётни тартибга солиш механизми. № 1. 2010. Б.136-145.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

**ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ
ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ**

№ 9 (4) – 2024

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

**Ижтимоий-гуманитар фанларнинг
долзарб муаммолари**” электрон
журнали 2020 йил 6 август куни 1368-
сонли гувоҳнома билан давлат
рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой
тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-
уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).